

SVEA HOVRÄTT
Mark- och miljööverdomstolen
Rotel 060107

DOM
2018-06-21
Stockholm

Mål nr
M 1990-17

ÖVERKLAGAT AVGÖRANDE

Vänersborgs tingsrätts, mark- och miljödomstolen, dom 2017-02-06 i mål nr M 594-16, se bilaga A

PARTER

Klagande

Länsstyrelsen i Värmlands län
651 86 Karlstad

Motpart

Fortum Sverige AB, 556006-8230 (tidigare Fortum Generation AB)
c/o Fortum Service AB
115 77 Stockholm

Ombud: Jur.kand. CJR

SAKEN

Dammsäkerhetsklassificering avseende regleringsdammen Knon i Hagfors kommun

MARK- OCH MILJÖÖVERDOMSTOLENS DOMSLUT

Mark- och miljööverdomstolen avslår överklagandet.

Dok.Id 1392577

Postadress	Besöksadress	Telefon	Telefax	Expeditionstid
Box 2290 103 17 Stockholm	Birger Jarls Torg 16	08-561 670 00 08-561 675 50	08-561 675 59	måndag – fredag 09:00–15:00
		E-post: svea.hovratt@dom.se www.svea.se		

YRKANDEN I MARK- OCH MILJÖÖVERDOMSTOLEN

Länsstyrelsen i Värmlands län har yrkat att Mark- och miljööverdomstolen ska upphäva mark- och miljödomstolens dom och fastställa länsstyrelsens beslut den 18 december 2015, dnr 535-8256-2015, att klassificera regleringsdammen Knon i dammsäkerhetsklass B eller, i andra hand, undanröja mark- och miljödomstolens dom och återförvisa målet till mark- och miljödomstolen för fortsatt behandling.

Fortum Sverige AB har motsatt sig ändring av mark- och miljödomstolens dom.

UTVECKLING AV TALAN I MARK- OCH MILJÖÖVERDOMSTOLEN

Länsstyrelsen har i huvudsak vidhållit det som myndigheten anfört i sitt beslut och i mark- och miljödomstolen samt tillagt bl.a. följande:

Eftersom det är fråga om tillämpning av ny lagstiftning borde målets svårighetsgrad ha föranlett att målet i mark- och miljödomstolen avgjordes i den sammansättning som anges i 2 kap. 4 § första stycket och 6 § andra stycket lagen (2010:921) om mark- och miljödomstolar, LOM, dvs. en lagfaren domare, ett tekniskt råd och två särskilda ledamöter.

Fortum har anfört i huvudsak detsamma som i mark- och miljödomstolen.

REMISSYTTRANDE

Mark- och miljööverdomstolen har begärt att Svenska kraftnät ska yttra sig i målet. I yttrandet har myndigheten anfört sammanfattningsvis följande:

Svenska kraftnät bedömer att risken för förlust av människoliv till följd av ett dammhaveri i regleringsdammen Knon inte kan anses vara försumbar. Det i målet tillgängliga underlaget ger en bild av att sannolikheten för förlust av människoliv är låg men att den inte helt kan uteslutas vid ett dammhaveri vid höga flöden. Det beror på den inte obetydliga vattenståndshöjningen och de vattenhastigheter som redovisas för

näset i Gustavsfors, där ett antal bostadshus skulle påverkas av översvämningen. Det går inte att med tillräcklig säkerhet förutsäga att de boende skulle välja en säker flyktväg och en lämplig tidpunkt för att sätta sig i säkerhet. Försvårande omständigheter som man inte kan bortse ifrån är t.ex. de boendes höga alternativt låga ålder, att haveriet inträffar nattetid eller under kalla och svåra väderförhållanden samt att det kan finnas drivgods i vattnet och risk för att snava på ojämnheter och föremål på den översvämmade marken.

MARK- OCH MILJÖÖVERDOMSTOLENS DOMSKÄL

Mark- och miljööverdomstolen har denna dag meddelat dom i ytterligare två mål om dammsäkerhetsklassificering (mål nr M 1995-17 och M 1997-17).

Sammansättningen i mark- och miljödomstolen

Enligt huvudregeln i 2 kap. 6 § första stycket LOM ska mark- och miljödomstolen i mål som överklagats dit bestå av en lagfaren domare och ett tekniskt råd. Om målets svårighetsgrad eller omfattning föranleder det, får rätten enligt paragrafens andra stycke i stället ha den sammansättning som anges i 2 kap. 4 § första stycket LOM, dvs. en lagfaren domare, ett tekniskt råd och två särskilda ledamöter.

I detta fall gör varken målets svårighetsgrad eller omfattning att mark- och miljödomstolen borde ha haft någon annan sammansättning än den som anges i huvudregeln. Det har således inte förekommit något rättegångsfel som medför att mark- och miljödomstolens dom ska undanröjas och målet återförvisas till mark- och miljödomstolen för fortsatt behandling.

Dammsäkerhetsklassificering

Frågan är om ett dammhaveri vid regleringsdammen i Knon kan medföra en risk för förlust av människoliv som inte är försumbar och om dammen därför ska vara klassificerad i dammsäkerhetsklass B i stället för C. Det område där människor skulle kunna vara berörda på ett sådant sätt att det skulle kunna uppkomma risk för förlust av människoliv är vid bostadshusen ute på näset i Gustavsfors.

Fortum har redovisat två scenarier för dammbrott och förutom tidigare underlag från beredskapsplaneringen för dammbrott i Klarälven kompletterat med tvådimensionella flödesberäkningar för det kritiska området. I det första scenariot har Fortum utgått från att ett dammbrott sker vid normala flödesförhållanden. Ett sådant dammbrott får antas kunna ske helt utan förvarning och man kan inte förutsätta att människor har någon beredskap för att hantera situationen. Enligt beräkningarna kan vattennivån vid näset i Gustafsfors stiga med 1,7 meter i detta scenario. Vattennivån kommer dock att stiga mycket långsamt och någon risk att människor inte skulle hinna sätta sig i säkerhet bedöms inte föreligga. Vattnet kommer heller inte att nå upp till bostadshusen. Mark- och miljööverdomstolen bedömer mot denna bakgrund att risken för förlust av människoliv är försumbar vid ett dammbrott under sådana normala flödesförhållanden.

Det scenario som har bedömts ge störst konsekvenser är ett dammbrott i en flödessituation med flöden vid eller i närheten av ett s.k. 100-årsflöde. Vid en sådan flödessituation är vattennivån hög redan innan ett tänkt dammbrott sker och vattnet når nästan upp till de aktuella bostadshusen. Vid ett dammbrott stiger vattennivån ytterligare cirka 0,8 meter och når några decimeter över bostadsplanet. Vattendjupet mellan husen och den ovanförliggande vägen har beräknats till cirka 0,4 meter och vattenhastigheten uppges vara låg. En vuxen människa bedöms inte ha några problem att sätta sig i säkerhet via vägen under dessa förhållanden. Att drivgods kan finnas i vattnet förändrar inte bedömningen vid de låga vattenhastigheter som är aktuella.

Frågan kvarstår då om t.ex. barn eller gamla kan utsättas för en risk som inte är försumbar. Vid denna bedömning måste hänsyn tas till den flödessituation som råder i det aktuella scenariot. Förutom att näset vid ett 100-årsflöde till stor del är översvämmat redan innan det förutsatta dammbrottet så uppges flödessituationen också innebära att vattennivån vid dammen i Knon ligger vid eller nära dammkrönet. Under sådana förhållanden måste man utgå ifrån att det finns en viss beredskap i samhället och en medvetenhet hos befolkningen. Sannolikheten för att känsliga personer finns kvar i husen under sådana omständigheter bedöms i sig vara låg. Detta i kombination med att vattnet efter ett dammbrott endast stiger med omkring 0,13 meter per timme och att det tar sex timmar innan vattennivån kulminerar gör att Mark- och miljööverdomstolen bedömer även risken för barn och gamla som försumbar.

Vad gäller bron över länsväg 843 framgår av beräkningarna att också den vid ett 100-årsflöde redan kommer att vara i kontakt med rinnande vatten och trafiken kommer därmed med största sannolikhet att vara omdirigerad norrut. Därutöver är trafikintensiteten på bron låg och sikten god. Eventuella trafikanter kommer därför att kunna se att bron är översvämmad.

Mark- och miljööverdomstolen finner sammanfattningsvis att utredningen i målet ger stöd för att risken för förlust av människoliv i samband med ett dammhaveri, även vid ett värsta fall-scenario, är försumbar. Mark- och miljööverdomstolen instämmer alltså i mark- och miljödomstolens bedömning att regleringsdammen i Knon ska vara klassificerad i dammsäkerhetsklass C. Länsstyrelsens överklagande ska därför avslås.

Domen får enligt 5 kap. 5 § lagen (2010:921) om mark- och miljödomstolar inte överklagas.

I avgörandet har deltagit hovrättsråden Per Sundberg, Mikael Hagelroth och Ingrid Åhman, referent samt tekniska rådet Dag Ygland.

Föredragande har varit Mathilde Degerfeldt.

VÄNERSBORGS TINGSRÄTT
Mark- och miljödomstolen

DOM
2017-02-06
meddelad i
Vänernsborg

Mål nr M 594-16

KLAGANDE

Fortum Generation AB
115 77 Stockholm

Ombud: Jur. kand. CJR

MOTPART

Länsstyrelsen i Värmlands län
651 86 Karlstad

ÖVERKLAGAT BESLUT

Länsstyrelsens i Värmlands län beslut den 18 december 2015, i ärende nr 535-8256-2015

SAKEN

Dammsäkerhetsklassificering avseende regleringsdammen vid Knon i Hagfors kommun

DOMSLUT

Mark- och miljödomstolen ändrar Länsstyrelsens i Värmlands beslut den 18 december 2015, ärende nr 535-8256-2015, och förklarar att regleringsdammen vid Knon i Hagfors kommun ska vara dammsäkerhetsklassificerad i dammsäkerhetsklass C.

Dok.Id 323415

Postadress	Besöksadress	Telefon	Telefax	Expeditionstid
Box 1070 462 28 Vänernsborg	Hamngatan 6	0521-27 02 00 E-post: mmd.vanersborg@dom.se	0521-27 02 30	måndag – fredag 08:00-16:00 -

BAKGRUND

Länsstyrelsen i Värmlands län beslutade den 18 december 2015 om dammsäkerhetsklassificering av dammar ingående i dammanläggningen vid Knon i Hagfors kommun. En av dessa dammar, regleringsdammen, beslutade länsstyrelsen skulle vara klassificerad i dammsäkerhetsklass B.

YRKANDEN M.M.

Fortum Generation AB (Fortum) har yrkat att domstolen upphäver länsstyrelsens beslut om klassificering och fastställer den klassificering som föreslagits av bolaget nämligen dammsäkerhetsklass C.

Fortum har anfört huvudsakligen följande. Fortum redovisade den 26 november 2015 till länsstyrelsen förslag till dammsäkerhetsklass baserad på samtidigt redovisad konsekvensutredning. Enligt förslaget skulle den berörda dammen klassificeras med bokstaven C. Utifrån den beskrivning av konsekvenser som närmare redovisas i överklagandet tillsammans med den tidigare inlämnade konsekvensutredningen bedöms ett dammhaveri i regleringsdammen i Knon ge betydande lokala konsekvenser och störningar. Även en bro riskerar att rasa. Den samlade bedömningen av ett haveri i regleringsdammen ger dock konsekvenser med måttlig betydelse från samhällelig synpunkt och risken för förlust av människoliv bedöms som försumbar, vilket medför dammsäkerhetsklass C.

Länsstyrelsen har motsatt sig Fortums yrkande och har i yttrande kommenterat den dokumentation Fortum hänvisat till och har härutöver anfört bl.a. följande. Fortums överklagande ger ett övergripande intryck av att konsekvenserna av ett dammhaveri vid Knon kan begränsas till följd av beredskapsplaner, räddningstjänst och åtgärder som kan vidtas för att begränsa skador. Vidare uttrycks att vissa översvänningsområden bland bostäder kommer att befinna sig i lä från byggnader och att vattendjupen och vattenhastigheterna i dessa områden kommer att vara begränsade. Om ett haveri inträffar eller riskerar att inträffa är det av största vikt att beredskapsåtgärder vidtas skyndsamt och att räddningstjänsten snabbt kan fullgöra sina

uppgifter. Det kan emellertid inte förutsättas att beredskapsplaner aktiveras i tid, att räddningstjänsten utan hinder kan fullgöra sina uppgifter. Det kan emellertid inte förutsättas att beredskapsplaner aktiveras i tid, att räddningstjänsten utan hinder kan fullgöra sina uppgifter och att skadebegränsande åtgärder hinner vidtas i tid. Två incidenter som länsstyrelsen hanterat visar att, trots övervakningsutrustning och beredskap, kommer farliga situationer till följd av exempelvis tekniska fel eller att personal fattar beslut som i ett senare skede visar sig vara felaktiga. Det förefaller rimligt att anta att risken att fatta sådana felaktiga beslut eller göra felaktiga prioriteringar är högre vid en högflödessituation när påfrestningarna på anläggningar, utrustning, personal samt kommunikationssystem och annan infrastruktur är högre än normalt. Sådana felaktiga beslut kan medföra att dyrbar tid går förlorad. Mot bakgrund av ovanstående förefaller det inte rimligt att förlita sig på att beredskapsplanen aktiveras i tid och att alla nödvändiga åtgärder för att förhindra eller begränsa skador hinner vidtas innan det är för sent. Det förefaller inte heller rimligt att anta att risken för förlust av människoliv är försumbar. Det är inte lämpligt att grunda en bedömning om eventuell risk för förlust av människoliv endast på bedömda risker för vuxna personer. Bedömningen bör även innefatta risker för exempelvis barn, äldre, sjuka och personer med funktionshinder. Vidare kan det, även om vattendjup och vattenhastighet kring bostäderna är begränsade, antas vara mörkt, råda avbrott i elförsörjningen och det framträngande vattnet kan antas vara kallt, medföra trädstammar och annan bråte samt byggnadsdelar och lösöre från de översvämmade bostadsområdena som kan skada eller slå omkull vadande eller simmande människor som försöker nå säker mark. Beslut om dammsäkerhetsklass ska grundas på de konsekvenser som kan förutses vid ett värsta troligt scenario. De bedömningar som framgår av bolagets inlägga framstår i viss mån som alltför optimistiska i fråga om vilka förhållanden som kan antas råda vid ett dammhaveri och vilka skadebegränsande åtgärder som hinner vidtas. Av kommentaren till bestämmelsen i 11 kap. 24 § miljöbalken framgår bland annat. ”Förlust av människoliv ska dock alltid beaktas. Endast då risken för förlust av människoliv är försumbar ska denna konsekvens inte beaktas, vilket framgår av tredje stycket. Vid bedömningen om ett dammhaveri kan medföra förlust av människoliv, enligt punkten 1, ska alltså varje risk som inte kan anses försumbar

beaktas. Vid bedömningen ska man därför utgå från huruvida människor normalt kan förväntas vistas i det område som kommer att översvämmas vid ett dammhaveri. Om det är fråga om bebyggda områden med bostadshus, arbetsplatser, andra byggnader eller samlingsplatser där människor normalt vistas föreligger det alltid en påtaglig risk för förlust av människoliv. Detsamma gäller välbesökta friluftsområden där människor kan förväntas vistas mer frekvent.” (Prop. 2013/14:39 s. 59.) De bedömningar enligt RIDAS och Svenska Kraftnäts vägledande dokument som bolaget gett uttryck för är enligt länsstyrelsens uppfattning underordnade lagstiftningen och författningskommentaren.

DOMSKÄL

Inledningsvis anser mark- och miljödomstolen att länsstyrelsens beslut vad avser dammsäkerhetsklassificering medför en sådan rättslig verkan att beslutet ska anses överklarbart.

I 11 kap. 24 § miljöbalken anges att dammar ska klassificeras i en dammsäkerhetsklass om vissa förutsättningar föreligger, nämligen om ett dammhaveri kan medföra någon, några eller alla de konsekvenser som nämns i punkterna 1-7.

Dammar som ska klassificeras enligt 11 kap. 24 § miljöbalken ska enligt 25 § samma kapitel klassificeras i någon av dammsäkerhetsklasserna A, B eller C. Klassificeringen ska ske utifrån allvaret av de samhälleliga konsekvenser som ett dammhaveri kan få. Det är allvaret av de sammanlagda konsekvenserna av ett dammhaveri som ska bedömas.

Vad gäller frågan om vilken dammsäkerhetsklass som den i överklagandet aktuella dammen ska placeras i framgår av 11 kap. 25 § miljöbalken att detta är beroende av utseendet och omfattningen av de skador som kan komma i fråga vid ett dammhaveri. I paragrafens sista stycke anges att om ett dammhaveri kan medföra förlust av människoliv och risken för detta inte är försumbar, ska dammen klassificeras i dammsäkerhetsklass A eller B.

Av utredningen som Fortum redovisat framgår att påverkan på de samhällsintressen som ett dammhaveri skulle medföra får anses vara begränsade.

Resultatet av bedömningen enligt 11 kap. 25 § sista stycket miljöbalken är i det här fallet helt avgörande för vilken dammsäkerhetsklass som regleringsdammen vid Kron ska åsättas. Det är verksamhetsutövaren som på sedvanligt sätt har att visa att förutsättningarna för en viss dammsäkerhetsklass är uppfyllda.

Finns det då risk för att ett dammhaveri kan medföra förlust av människoliv?

Fortum har i utredningar redovisat att dels ett fåtal byggnader kan påverkas i någon omfattning, dels att vattenytan vid dammbrott kommer att stiga till ca 0,5 m på marken som omger byggnaden. Vattenyta i bostaden beräknas bli några få decimeter. Vidare kommer vattenytan att stiga relativt långsamt och därmed kommer vattenhastigheten att vara relativt låg.

Frågan om hur risken för förlust av människoliv vid dammbrott kan bestämmas har inte närmare berörts i förarbetena till aktuella bestämmelser i miljöbalken.

Den hantering och värdering av dammsäkerhet som sker i dag utgår från rekommendationer och vägledning enligt RIDAS (Kraftföretagens riktlinjer för dammsäkerhet) anvisningar. Riktlinjerna får anses vara praxis och får även anses spegla vad som utgör bästa möjliga teknik.

I den tillämpningsvägledning som finns till konsekvensklassificering i RIDAS förs resonemang för att värdera risken för förlust av människoliv eller allvarlig personskada.

Av denna vägledning framgår att sannolikheten för förlust av människoliv är beroende av vattendjup och vattenhastighet. Studier visar att icke försumbar sannolikhet för förlust av människoliv föreligger vid vattendjupet 0,7 meter och

vattenhastigheten 0,5 meter/sekund. Hänsyn bör även tas till andra faktorer som terrängförhållanden, vattenytans stigningshastighet, eventuell varningstid etc.

Vidare anges att sannolikheten för förlust av människoliv eller uppkomsten av allvarliga personskador kan reduceras genom aktiva åtgärder som evakuering samt avstängning av vägar med hög trafikintensitet och viktiga järnvägar med personbefordran inom påverkat område. Möjligheten att genomföra dessa åtgärder är dock beroende av en väl fungerande samverkan med berörda myndigheter, effektiva varningssystem, god kunskap om vattnets utbredningshastighet och att tiden från dammbrottet till vattnets påverkan på platser där människor stadigvarande uppehåller sig etc. är tillräckligt lång. Bedömningen av förutsättningen för genomförande av ovanstående åtgärder får därför göras från fall till fall.

Mark och miljödomstolen finner inte skäl att inta en annan ståndpunkt vad gäller att värdera risken för förlust av människoliv än vad som framgår av RIDAS anvisningar.

Mot bakgrund av vad som anförts ovan instämmer mark- och miljödomstolen i Fortums bedömning att risken för förlust av människoliv till följd av dammhaveri av regleringsdammen får anses vara försumbar. Vad länsstyrelsen har anført ändrar inte domstolens bedömning. Länsstyrelsens beslut ska alltså ändras på så sätt att regleringsdammen vid Knon ska vara klassificeras i dammsäkerhetsklass C.

HUR MAN ÖVERKLAGAR, se bilaga (DV 427)

Överklagande senast den 27 februari 2017.

Susanne Mörkås

Roger Ödmark

I domstolens avgörande har deltagit rådmannen Susanne Mörkås, ordförande, och tekniska rådet Roger Ödmark. Föredragande har varit beredningsjuristen Maria Aldegren.